WIKIPÉDIA

# Mandarin nyelv

A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából

A sztenderd **mandarin nyelv** Kína, Tajvan és Szingapúr hivatalos nyelve.

A mandarin a kínai nyelv legjelentősebb nyelvváltozata. A sztenderd mandarin a pekingi dialektusra épül, amely a mandarin nyelv számos dialektusának egyike. A mandarin dialektusokat az ország nagy területén beszélik.

A Kínai Népköztársaságban a neve *putonghua* (egyszerűsített kínai: 普通话, pinjin: pǔtōnghuà, magyaros átírás: *putunghua,* jelentése: „köznyelv”). Tajvanban *guoyu*-ként hivatkoznak a nyelvre (tradicionális kínai: 國語, pinjin: guóyǔ, magyarosan: *kuojü,* jelentése: „nemzeti nyelv”). Malajziában és Szingapúrban *huayu*-nek hívják (tradicionális kínai: 華語, egyszerűsített kínai: 华语; pinjin: huáyǔ, magyarosan: *huajü,* betű szerint: „a kínai nyelv”).

## Tartalomjegyzék



## Története

A kínai nyelv mindig is rengeteg dialektust számlált, amelyek között szükség volt és van egy közvetítő kapocsként szolgáló nyelvre. Konfuciusz a yǎyán nyelvet (雅言, *jajan,* „elit nyelv”), míg a Han-dinasztia a tōngyǔ nyelvet (通語, *tungjü,* „általános nyelv”) használta. De mivel ezek a nyelvek csak írásos nyelvek voltak, nincsenek információink a kiejtésükről és elterjedésükről.

A Ming-dinasztia vezette be a guānhuà (官話, *kuanhua,* „hivatalos nyelv”) nyelvet hivatalos nyelvként, amelynek az alapjául a Nanking (Nanjing) környéki nyelvjárás szolgált, de később a nyelv pekingi hatásra változott. A 17. században ezt a nyelvet teljesen átalakítják a pekingi nyelvjárásra alapozva. 1909-ben a Csing-dinasztia egész Kínában hivatalos nyelvvé teszi a mandarint, a pekingi dialektust (Guóyǔ, „nemzeti nyelv” néven). 1955-ben Kínában új nevet kap a nyelv, ezután Pǔtōnghuà (普通話,„átlagos beszéd”) lesz a neve.

Jelenleg mind Tajvanban, mind Kínában a mandarint tanítják az általános iskolákban. Így az ország minden részére elterjedt, habár anyanyelvként csak a kínaiak 53%-a beszéli. A mandarin mellett közvetítőnyelvként a kantoni nyelvet használják még mindig Dél-Kínában, illetve ez Hongkong hivatalos nyelve.

## Hangtan

A mandarin nyelv alapvetően egyszótagú szavakból áll, bár egyre több két- és többszótagú szó jelenik meg. Az egyes szótagok csak bizonyos szótagkezdőkből *(onset)* és meghatározott szótagvégekből (rím) állhatnak. A nyelv hangkészlete nagyban eltér az európaitól, de azért vannak hasonlóságok.

## Szótagkezdők

A következőkben csak felsorolás látható, részletek a pinjin szócikk alatt láthatók.

| | **kétajki** | | **labiodentális** | | **foghang** | | **kakuminális** | | **lágyított foghang** | | **veláris** | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Zárhang | p | pʰ | | | t | tʰ | | | | | k | kʰ |
| Nazális | m | | | | n | | | | | | | |
| Réshang | | | f | | s | | ʂ | | ɕ | | x | |
| Zár-réshang | | | | | ts | tsʰ | tʂ | tʂʰ | tɕ | tɕʰ | | |
| Oldalréshang | | | | | l | | | | | | | |
| Középréshang | w | | | | | | ɻ | | j | | ʁ | |

## Szótagvégek

A következőkben csak felsorolás látható, részletek a pinjin szócikk alatt láthatók.

| | | | |
|---|---|---|---|
| ʐ̩ | i | u | y |
| ɑ | iɑ | uɑ | |
| ɤ | | uo [1] | |
| | iɛ | | yɛ [2] |
| aɪ | | uaɪ | |
| eɪ | | ueɪ | |
| aʊ | iaʊ | | |
| ɤʊ | iɤʊ | | |
| an | iɛn | uan | yɛn |
| ən | in | uən | yn |
| ɑŋ | iɑŋ | uɑŋ | |
| ɤŋ | iɤŋ | | |
| | | ʊŋ | yʊŋ |

## Tónusok

A mandarin nyelv, mint a legtöbb kínai nyelvjárás, tonális nyelv, azaz két szó megkülönböztetésében annak tónusa is szerepet játszik. A mandarinban négy tónus áll kontrasztban, emellett bizonyos funkcionális szavak tónustalanok, továbbá összetételekben, intonációs csoportokban elveszíthetik tónusukat a hangsúlytalan szótagok is.

A négy tónus: 1. magas szinttartó; 2. magas emelkedő; 3. eső-emelkedő; 4. eső. Megjegyzendő, hogy a kínai nyelvben a tónusokkal együtt is igen gyakori a homofónia. A tónusok szekvencián belül módosítólag hathatnak egymásra, például két egymást követő 3. tónusból az első 2. tónussá változik, a 3. tónus egy intonációs csoporton belül bármelyik másik tónus előtt elveszíti az emelkedő kontúrját, csak a mély ereszkedő szakasza marad meg. A közhiedelemmel ellentétben a kínaiban csakúgy, mint bármelyik másik tonális nyelvben, szerepet kap a nagyobb egységek felett átívelő frázis- és mondatintonáció is; ennek dallamvonulata az egyes szótagok tónusával együtt adja a tényleges dallamkontúrt.

# Átírások

A kínai nyelvnek a 19. századtól létezik latin betűs átírása. A legszélesebb körben elterjedt átírás a Hanyu pinjin, amelyet 1906-ban hoztak létre.

A továbbiakban a mandarin nyelv átírásához használt írások felsorolása következik:

- EFEO
- Gwoyeu Romatzyh
- Hanyu Pinyin
- Latinxua Sinwenz
- Lessing-Othmer
- Mandarin Fonetikus jelek
- Postai Pinyin
- Tongyong Pinyin
- Wade-Giles
- Yale

Magyarországi átírások:

- magyar népszerű átírás
- magyar tudományos átírás